

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO BỘ VĂN HÓA, THỂ THAO VÀ DU LỊCH
TRƯỜNG ĐẠI HỌC MỸ THUẬT THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

-----*****-----

NGUYỄN THỊ NGỌC DIỆP

NGHỆ THUẬT TRANG TRÍ
Ở MỘT SỐ ĐÌNH LÀNG TIÊU BIỂU TẠI BÌNH DƯƠNG

LUẬN ÁN TIẾN SĨ NGHỆ THUẬT

THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH - 2022

BỘ GIÁO DỤC VÀ ĐÀO TẠO

BỘ VĂN HÓA, THỂ THAO VÀ DU LỊCH

TRƯỜNG ĐẠI HỌC MỸ THUẬT THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

NGUYỄN THỊ NGỌC DIỆP

**NGHỆ THUẬT TRANG TRÍ
Ở MỘT SỐ ĐÌNH LÀNG TIÊU BIỂU TẠI BÌNH DƯƠNG**

LUẬN ÁN TIẾN SĨ NGHỆ THUẬT

Chuyên ngành: Lý luận và Lịch sử Mỹ thuật

Mã số: 9210101

Người hướng dẫn khoa học

PGS.TS. Nguyễn Văn Minh

THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH - 2022

Công trình được hoàn thành tại
Trường Đại học Mỹ thuật Tp. Hồ Chí Minh
Bộ Văn hóa, Thể thao và Du lịch

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS. Nguyễn Văn Minh

Phản biện 1:

Phản biện 2:

Phản biện 3:

Luận án được bảo vệ trước Hội đồng chấm luận án họp tại
Trường Đại học Mỹ thuật Tp. Hồ Chí Minh
Vào lúc ... giờ ... ngày ... tháng ... năm 2022

Có thể tìm hiểu luận án tại:

- WWW.hcmufa.edu.vn
- Thư viện Trường Đại học Mỹ thuật Tp.HCM.

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

Các dạng thức tín ngưỡng của người Việt tại Bình Dương cũng như Nam Bộ được hình thành trên cơ sở vốn có của làng xã Trung, Bắc được người dân di cư mang theo vào vùng đất mới. Vào thế kỷ XVI, bản sắc nghệ thuật bản địa thể hiện thông qua đặc trưng ngôn ngữ tạo hình những tác phẩm trang trí tại đình, chùa, miếu, lăng, tẩm... của địa phương đó với các yếu tố tạo hình trang trí có những đặc trưng riêng về nội dung hình tượng trang trí, hình thức, ngôn ngữ thể hiện rõ nét và xứng đáng được trân quý.

Hiện nay, Bình Dương có 125 ngôi đình trong đó có ba ngôi đình được công nhận là *Di tích đình làng kiến trúc nghệ thuật cấp Quốc gia*. Trong giai đoạn đổi mới và hội nhập hiện nay, việc giữ gìn và phát huy những giá trị đặc trưng truyền thống văn hóa của dân tộc, những thiết chế văn hóa và giá trị mỹ thuật trong đời sống... được lưu giữ trên những ngôi đình làng tại các huyện thị của tỉnh Bình Dương là hết sức quan trọng và cần thiết.

Vì vậy mà NCS chọn đề tài *Nghệ thuật trang trí ở một số đình làng tiêu biểu tại Bình Dương* nhằm mong muốn lấp vào khoảng trống còn thiếu về những nhận định, phân tích, đánh giá làm rõ đặc trưng nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương. Đồng thời góp phần vào việc bảo tồn, phát huy giá trị truyền thống trong giai đoạn hội nhập và phát triển hiện nay.

2. Mục đích nghiên cứu của đề tài

2.1. Mục đích tổng quát

NC những biểu hiện nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương từ đó làm sáng tỏ đặc trưng của nghệ thuật trang trí truyền

thống địa phương và nâng cao giá trị nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương.

2.2. Mục tiêu cụ thể

Xác định cơ sở lý luận về nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương. Nhận diện những biểu hiện nghệ thuật trang trí ở một số đình làng tiêu biểu tại Bình Dương. Xác định đặc trưng nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương. Từ đó, làm cơ sở để bảo tồn nguyên gốc các yếu tố tạo hình và đề xuất giải pháp phát huy giá trị đình làng vận dụng trong kiến trúc hiện đại, một số thiết kế, trang trí ứng dụng ngày nay, phát triển du lịch trong bối cảnh trong bối cảnh hội nhập kinh tế.

3. Đối tượng và phạm vi nghiên cứu

Đối tượng NC: Đặc trưng nghệ thuật trang trí ở một số đình làng tiêu biểu tại Bình Dương.

Phạm vi không gian và thời gian NC: NCS khảo sát cụ thể ở mười một ngôi đình làng tại Bình Dương như: Đình Phú Long, đình Tân An, đình Dĩ An, đình Vĩnh Phước, đình Bình Nhâm, đình Nhựt Thạnh, đình Tân Hội, đình Dinh ông Ngãi Thắng, đình An Sơn, đình Dầu Tiếng, đình Phú Cường (Bà Lụa) thông qua quá trình hoàn thành việc khai hoang, thành lập thôn xã của vùng đất Bình Dương vào cuối thế kỷ XVII cho đến ngày nay.

4. Phương pháp nghiên cứu

LA sử dụng PP NC chính là PP NC Mỹ thuật để vận dụng trong phân tích những đặc trưng của nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương. Đồng thời kết hợp với hướng tiếp cận liên ngành Mỹ thuật học với các ngành khác nhằm làm rõ hơn những đặc trưng của đối tượng NC ở nhiều phương diện khác nhau. Với PP NC Điền dã, Điều tra, Phỏng vấn, Thống kê, So sánh đối chiếu làm rõ các nhận định

của giả thuyết đặt ra để nhận diện tính mới của LA nhằm tránh sự khập khiễng khi so sánh và kết quả NC không mang tính võ đoán.

5. Câu hỏi nghiên cứu

Câu 1: Văn hóa, lịch sử của vùng đất Bình Dương tác động như thế nào đến quá trình hình thành và phát triển nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương?

Câu 2: Đặc điểm của nghệ thuật trang trí ở một số đình làng tại Bình Dương được biểu hiện như thế nào thông qua hình tượng trang trí, hình thức và ngôn ngữ thể hiện?

Câu 3: Những đặc trưng nổi bật của nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương là gì? Vai trò của chúng như thế nào trong việc bảo tồn và phát huy giá trị nghệ thuật đình làng trong giai đoạn hội nhập hiện nay?

6. Giả thuyết nghiên cứu

Giả thuyết 1: Đặc trưng văn hóa vùng Bình Dương có sự kế thừa, tiếp biến văn hóa Bắc Bộ và giao thoa với văn hóa dân tộc Hoa góp phần hình thành đặc trưng nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương.

Giả thuyết 2: Đặc trưng nghệ thuật trang trí ở một số đình làng tiêu biểu tại Bình Dương được biểu hiện rõ nét thông qua hình tượng trang trí, các yếu tố và nguyên lý tạo hình.

Giả thuyết 3: Đặc trưng nổi bật của nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương mang giá trị truyền thống Việt, ẩn giấu nghệ thuật địa phương đặc sắc đồng thời có vai trò quan trọng trong việc bảo tồn và phát huy giá trị nghệ thuật trang trí truyền thống trong giai đoạn hội nhập hiện nay.

7. Ý nghĩa khoa học và thực tiễn của đề tài

7.1. Ý nghĩa khoa học

Ý nghĩa khoa học của luận án góp phần bổ sung vào thư viện dữ liệu về nghệ thuật trang trí truyền thống bản địa và nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương, làm nguồn tư liệu chuyên khảo cho ngành mỹ thuật và cho công tác quản lý của địa phương đồng thời là tài liệu tham khảo cho quá trình biên soạn bài giảng lịch sử mỹ thuật Việt Nam giai đoạn Mỹ thuật đình làng tại Bình Dương thế kỷ XVII, hoa văn vốn cổ và các học phần Đồ họa vector.

7.2. Ý nghĩa thực tiễn của đề tài

Luận án làm sáng tỏ và nhấn mạnh giá trị nghệ thuật cổ xưa vẫn còn tồn tại ở một số đình làng tiêu biểu là điểm thu hút phát triển du lịch truyền thống, văn hóa nghệ thuật ở Bình Dương đáp ứng nhu cầu phát triển triển kinh tế giai đoạn hội nhập mở cửa hiện nay.

Luận án cung cấp một số hình ảnh về hình tượng trang trí truyền thống và đồ án hoa văn vẽ vector cùng một số thông tin nhận diện đặc trưng và giá trị nghệ thuật đồng thời đề xuất một số giải pháp bảo tồn và phát huy giá trị nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương góp phần phát triển kinh tế địa phương giai đoạn hội nhập hiện nay thông qua vận dụng vào một số thiết kế hiện đại.

8. Cấu trúc luận án

Phần mở đầu (07 trang), kết luận (03 trang), danh mục các công trình khoa học đã công bố liên quan đến đề tài luận án (01 trang), tài liệu tham khảo (09 trang), phụ lục minh họa (134 trang) và nội dung luận án gồm ba chương:

Chương 1: Tổng quan tình hình nghiên cứu, cơ sở lý luận và thực tiễn của hình tượng trang trí (39 trang).

Chương 2: Những biểu hiện nghệ thuật trang trí ở một số đình làng tiêu biểu tại Bình Dương (56 trang).

Chương 3: Sự tương đồng, khác biệt, đặc trưng và phát huy giá trị nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương (43 trang).

Chương 1

TỔNG QUAN TÌNH HÌNH NGHIÊN CỨU, CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN CỦA ĐỀ TÀI

1.1. Tổng quan tình hình nghiên cứu

Trên cơ sở hệ thống 138 tài liệu tham khảo có liên quan đến đề tài LA từ năm 1973 đến nay, LA chia nhóm các công trình NC như sau: Mỹ thuật học, Văn hóa học, Lịch sử học.

Các công trình NC đã khái quát được sự hình thành, phát triển của đình làng Việt cũng như đình làng tại Bình Dương theo phân kỳ lịch sử đồng thời có cái nhìn tổng quan về hình tượng trang trí truyền thống, giá trị hình tượng và biểu tượng trong trang trí đồ thờ, tác phẩm điêu khắc trang trí, phù điêu trang trí tại đình làng... Những phân tích sâu sắc về nghệ thuật tạo hình ở các đình làng tại Bắc Bộ có hình thức chạm khắc dạng bong kênh và các chạm khắc gỗ của người Việt ở Nam Bộ có nhiều thể loại khác nhau như: Tượng tròn, chạm lõng, phù điêu là căn cứ để đối chiếu và so sánh nhằm làm rõ đặc trưng nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương. Tuy nhiên, trong quá trình đối chiếu và so sánh, tác giả vẫn chú ý đến tính đồng đại và chất liệu để chứng tỏ các đối tượng so sánh có sự kế thừa, tiếp biến và dị biệt nhằm tránh trường hợp kết luận NC mang tính võ đoán.

1.2. Cơ sở lý luận và lý thuyết áp dụng nghiên cứu đề tài luận án

1.2.1. Một số thuật ngữ và khái niệm liên quan đến đề tài luận án

Khái niệm “Đình”: “Đình là nơi thờ Thần của làng thường là một vị, nhưng cũng có khi nhiều vị, được gọi là “Thành hoàng” làng. Ngôi đình là biểu tượng cho cộng đồng làng xã Việt Nam, là một yếu tố hữu hình của văn hóa làng Việt Nam” [90, tr.15].

Khái niệm “Tạo hình”: Tạo hình là sự sáng tác, sự khắc họa những đặc trưng về hình thể trong điêu khắc, hội họa, các ngành mỹ thuật ứng dụng và kiến trúc thông qua hình thức diễn đạt đường nét, màu sắc, hình mảng, bố cục và không gian trên tác phẩm.

Khái niệm “Chạm khắc” và “Chạm nổi”: Vạch trũng xuống những đường nét, hình thể, chữ hoặc văn tự từ một bề mặt cứng như gỗ, kim loại, đá... gọi là chạm khắc. Các hình tượng trang trí được đắp nổi lên hoặc kết hợp đắp nổi và chạm khắc lõm xuống trên mặt phẳng gọi là nghệ thuật “Chạm nổi”. Người ta căn cứ vào độ cao nổi khối của hình thể để phân biệt đó là “chạm nổi cao” hay “chạm nổi thấp”.

1.2.2. Cơ sở lý luận

Đình làng Việt đã hình thành và tồn tại rất sớm từ thời Trần, là nhà nghỉ chân công cộng và là nơi thờ Phật. Hiện nay, những ngôi đình xưa nhất còn biết đến thuộc niên đại thời Mạc thế kỷ XVI. Quá trình hình thành đình làng tại Nam Bộ cũng như đình làng tại Bình Dương từ thế kỷ XVII do di dân người Việt từ Bắc Bộ vượt biển cư ngụ tại đồng bằng sông Cửu Long. Lúc bấy giờ, di dân đã xây dựng miếu thờ Thần và những vị tổ khai hoang, với tâm trạng hướng về cội nguồn.

LA dựa vào các nhận định, phân tích của các NNC đi trước thông qua các cứ liệu về lịch sử, về quá trình hình thành và phát triển

vùng đất cũng như đình làng tại Nam Bộ và Bình Dương xưa có liên quan để từ đó nhận định đặc trưng về văn hóa vùng, văn hóa tộc người đồng thời dựa vào lý thuyết chính là Mỹ thuật học để đưa ra giả thuyết nghệ thuật trang trí ở một số đình làng tiêu biểu tại Bình Dương là một trong những loại hình nghệ thuật truyền thống phản ánh chủ yếu những khía cạnh nhất định của cuộc sống nhằm thỏa mãn nhu cầu thẩm mỹ của con người. Do đó, định hướng cho quá trình NC như sau: Phân tích ngôn ngữ tạo hình ở một số đình làng tiêu biểu tại Bình Dương là phân tích nghệ thuật tạo hình tượng tròn, chạm khắc, phù điêu và vẽ màu hội họa được trang trí trên các công trình kiến trúc gỗ truyền thống Việt.

1.2.3. Lý thuyết áp dụng để nghiên cứu đề tài luận án

1.2.3.1. Lý thuyết mỹ thuật học và nghệ thuật học

Phan Ngọc đã từng dịch theo M. CaGan: “Sự phân chia các nghệ thuật là sản phẩm của sự phát triển lịch sử” [71, tr.203]. Vì vậy, LA vận dụng các luận điểm này để phân tích và so sánh nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương với đình làng Việt trong bối cảnh Bắc Bộ và Nam Bộ với kết quả là những đặc trưng sản phẩm nghệ thuật của tiến trình lịch sử. Đồng thời nhận dạng đặc trưng nghệ thuật trang trí ở một số đình làng tiêu biểu tại Bình Dương có một vị thế riêng trong nghệ thuật chạm khắc trang trí truyền thống Việt bởi sự phân chia các tầng lớp cao thấp trong nghệ thuật chỉ mang tính ước lệ, nghệ thuật thể hiện ở chỗ thỏa mãn nhu cầu thẩm mỹ của con người.

LA tìm hiểu tính “ước lệ” trong nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương thông qua nguyên tắc điển hình hóa nghệ thuật của PP sáng tác huyền thoại - dân gian [64, tr.182]: Nghệ nhân thể hiện mặt nào đó đã bộc lộ rõ, đã nắm được thì họ dùng hình thức tả thật nhưng

mặt nào đó chưa nắm được, thì họ xuyên qua một loạt các hiện tượng để dệt nên hình tượng trang trí mà có thể cảm quan. Hay có thể nói, nghệ nhân đã dùng hư cấu gắn với sức mạnh có tính người cho các lực lượng siêu nhiên, các vị Thần với bàn tay quyền lực.

1.2.3.2. Lý thuyết mỹ học và triết học

Tính độc đáo và giá trị mỹ học Hêghen là lần đầu tiên có sự phân tích cấu trúc về thể giới nghệ thuật là sự dung hợp và sự dung hợp hữu cơ với sự phân tích lịch sử. Hêghen [49] còn nhấn mạnh phân tích cụ thể đặc trưng của hội họa: Hư cấu nghệ thuật, bố cục đặc trưng... Vì vậy, LA căn cứ vào luận điểm Hêghen về tính vĩnh cửu và sự dung hợp của nghệ thuật để nhận diện giá trị trường tồn của nghệ thuật trang trí từ tạo hình bên ngoài đến tính chất nội tại bên trong.

Vận dụng luận điểm biện chứng và lịch sử xã hội theo quan điểm Mác - Lênin: Cái đẹp trong một chỉnh thể hài hòa, cái đẹp khách quan trong cuộc sống và cái đẹp phản ánh trong nghệ thuật có mối quan hệ hữu cơ không thể tách rời, cái đẹp trong nghệ thuật đạt lý tưởng thẩm mỹ mang tính nhân văn cao thông qua tính chân thực của cuộc sống. Với luận điểm trên giúp NCS phân tích sâu về cái đẹp qua hình thái thông tin ước lệ làm nổi bật giá trị nghệ thuật của hình tượng trang trí ở đình làng tại Bình Dương mang tính dân tộc cao, là một bức tranh liên tưởng đến toàn cảnh nền nông nghiệp lúa nước.

1.2.3.3. Lý thuyết Vùng văn hóa và Lịch sử học

Khảo sát các làng tại Bình Dương xưa đều thấy hình thức quần cư kéo dài nên không có lũy tre làng bao quanh, không hình thành một quần thể riêng biệt khép kín như làng Bắc Bộ. Chính vì thế, hình thành vùng văn hóa mở là nét đặc trưng khác biệt với văn hóa Bắc Bộ. Mối quan hệ giữa thiên nhiên và văn hóa dân gian chịu sự tác động của

truyền thống tư duy, quan niệm thẩm mỹ, thể ứng xử của con người, của tộc người trước thiên nhiên qua tiến trình lịch sử đã hình thành bản sắc văn hóa dân gian của người Việt ở Nam Bộ tại vùng đất mới [8, tr.47]. Chính những điều kiện lịch sử, tiến trình phát triển xã hội, sự di cư và hình thức quần tụ cư, cảnh quan, thiên nhiên và môi trường đã hình thành nên vùng văn hóa và đó là những yếu tố tác động mạnh nhất để tạo nên nét dị biệt, yếu tố bản địa trong văn hóa tộc người. Chính sự dị biệt ấy lại là nhân tố tạo ra nét khác biệt trong cá tính người dân Bình Dương: Phóng khoáng, cởi mở và chất phác.

1.2.3.4. Lý thuyết Ký hiệu học và Biểu tượng, hình tượng

NCS vận dụng lý thuyết trên về sự phân loại các biểu tượng và hình tượng trong nghệ thuật tạo hình truyền thống Việt làm cơ sở để phân tích và so sánh nghệ thuật chạm khắc trang trí đình làng tại Bình Dương với đình làng tại Nam Bộ và đình làng tại Bắc Bộ. Đó là những “biểu tượng gắn với ánh sáng, vẫn nổi bật lên với tục thờ *Mặt Trời* và ý thức cầu nguồn nước...” [16, tr.191]. Hình tượng trang trí gắn với *Lực lượng phát sáng* như: *Vân xoắn*, *Mặt Trời*, *Sóng*, *Bát bửu*...

Chạm khắc hình tượng trang trí văn tự Hán Nôm trên các cặp hoành phi, liễn đối là một loại hình nghệ thuật trang trí thông dụng tồn tại một cách lâu bền và ít biến đổi. Bởi sự sâu sắc về nội dung và chặt chẽ về hình thức trang trí đã tạo nên sức sống lâu bền của văn tự qua bao biến thiên của lịch sử [44, tr.16]. Bên cạnh đó, biểu tượng truyền thuyết và tích truyện thường xuyên được trang trí với hình thức tượng tròn hay đắp nổi phù điêu, khám gồm là một thành tố nghệ thuật học tập từ Trung Hoa.

1.3. Khái quát về đình làng tại Nam Bộ và Bình Dương

1.3.1. Khái quát lịch sử hình thành đình làng tại Nam Bộ

Giai đoạn năm 1620 đến năm 1698 có thể được xem là giai đoạn hình thành Sài Gòn - Nam Bộ. Khi đó, đình làng tại Nam Bộ lần lượt được xây dựng theo nhu cầu thực tế lúc bấy giờ, người dân nơi đây cần có nơi thờ phụng các bậc tiền hiền, hậu hiền là những người có công khai hoang, lập ấp, mở chợ... Với đạo lý “uống nước nhớ nguồn”, ngôi đình làng tại Nam Bộ ra đời ban đầu tuy thô sơ nhưng được di dân Việt xây dựng trở thành cơ sở tín ngưỡng có tính chất chính thống của làng xã nơi đây.

Theo phân kỳ lịch sử, kiến trúc đình làng tại Nam Bộ cũng như điêu khắc thay đổi theo sự hưng thịnh của đình gắn với từng giai đoạn từ năm 1698 đến năm 1975 và cho đến nay. Đình làng tại Nam Bộ là một quần thể gồm nhiều nhà vuông có bốn cột cái, gọi là tứ trụ. Loại nhà này có diện tích mở rộng hướng ra bốn phía bằng bộ kèo dầm và kèo quyết đều nhau vuông vức, thường chỉ làm nơi thờ tự mà không có mục đích để ở. Xét theo mặt bằng của các đơn nguyên kiến trúc, ngày nay đình có nhiều kiểu như: chữ “Nhất”, chữ “Tam”, chữ “Đình”, chữ “Công”, thậm chí có cả kiểu đình chữ Khẩu... có kiến trúc mở và các đối tượng thờ tự theo ba nhóm là minh chứng cho sự kế thừa, tiếp biến văn hóa của đình làng tại Bắc Bộ và nhà Võ ca là một trong những dạng kiến trúc đặc biệt chỉ tồn tại ở đình làng tại Nam Bộ.

1.3.2 Khái quát về đình làng tại Bình Dương

Việc khai hoang lập ấp, thành lập thôn xã của vùng đất Bình Dương xưa cơ bản đã hoàn tất vào cuối thế kỷ XVII và đầu thế kỷ XVIII triều Nguyễn [52]. Một số đình làng còn mang tên xã cũ của thời Tổng Bình An và một số đổi tên theo địa danh hành chính mới.

“Đình ở Nam Bộ nói chung và đình ở Bình Dương nói riêng đều có kiểu thức tạo hình của thời Hậu Lê và triều Nguyễn với những chuẩn mực như:

- Mặt bằng có dạng hình chữ nhật.
- Được cấu trúc theo dạng tự Nhất hoặc chữ Đinh” [122, tr.241].

Về hướng dựng đình, phần lớn các ngôi đình làng được xây trên gò đất cao ráo, có nhiều cây to, thường hướng mặt về phía sông rạch hoặc trục lộ cho tiện việc vận chuyển đi lại. Các đình làng tại Bình Dương ưu tiên chọn hướng Nam vì theo ý nghĩa “thánh nhân ngo mặt về hướng Nam mà nghe nguyện vọng của thiên hạ”. Trên các tứ trụ, chánh điện đình làng tại Bình Dương thường được trang trí các bao lam chất liệu gỗ với hình thức chạm lộng đề tài truyền thống quen và các hoành phi, liễn đối xoay quanh hình tượng về giá trị văn học Hán - Nôm đóng một vai trò rất quan trọng trong việc lưu giữ giá trị tinh thần mang đậm màu sắc văn hóa Việt nơi vùng đất mới Nam Bộ cũng như Bình Dương vào thời kỳ đầu, xác lập. Theo thống kê hiện nay, Bình Dương có 125 ngôi đình và 39 sắc phong, phân bố khắp tất cả huyện thị của tỉnh. Đình làng tại Bình Dương là nơi thờ các vị Thần Thành Hoàng Bản Cảnh là một nhân vật lịch sử cụ thể, có công trạng với đất nước, với địa phương và có họ tên chức phận rõ ràng. Trước sân đình thường có bức bình phong bằng bê tông được trang trí đắp nổi các linh vật như Rồng, Hồ, Phượng... có ý nghĩa tránh “đâm thóc thọc gạo”, đuổi yêu khí, đây là công trình phụ khác biệt giữa đình làng tại Bình Dương và Nam Bộ với đình làng tại Bắc Bộ.

Tiểu kết

Việc tổng hợp, phân tích các công trình NC đi trước đã làm rõ niên đại hình thành và phát triển của các ngôi đình làng tại Bình Dương từ cuối thế kỷ XVII. Văn hóa vùng Bình Dương có sự giao thoa, tiếp biến, kế thừa văn hóa vùng Bắc Bộ và tiếp biến văn hóa dân tộc Hoa. Với hệ thống lý thuyết được tích hợp trong các PP NC tương ứng nêu trên đã thiết lập được cơ sở lý luận và nhận thức luận nhất quán về đặc trưng nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương mang âm hưởng truyền thống dân tộc và địa phương.

Chương 2

NHỮNG BIỂU HIỆN NGHỆ THUẬT TRANG TRÍ Ở MỘT SỐ ĐÌNH LÀNG TIÊU BIỂU TẠI BÌNH DƯƠNG

2.1. Nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương biểu hiện thông qua hình tượng trang trí

2.1.1. Hình tượng trang trí *Linh vật*

Hình tượng trang trí *Tứ linh* là bốn *Linh vật* hư cấu được tạo bởi các huyền thoại, truyền thuyết và được cụ thể hóa bằng ngôn ngữ của của nghệ thuật tạo hình trang trí ở các đình làng tại Bình Dương. Hình tượng trang trí *Tứ linh* mang ý nghĩa dân gian quen thuộc như: *Long, Lân, Quy, Phụng*. Nếu hình tượng trang trí *Tứ linh* đại diện cho Hoàng gia, chiếm vị trí trung tâm trong nghệ thuật trang trí đình thì ngược lại hình tượng trang trí đại diện cho nền văn hóa đại chúng bao gồm một số *Linh vật* khác như: *Chim Hạc, Sư tử, Cá chép, Hồ phù* có ý nghĩa cầu mưa cho cây trái xanh tốt và mùa màng bội thu, *Con Hồ* với hình tượng đầy chất dân gian và mang vẻ đẹp mộc mạc nhưng tiềm ẩn sức mạnh vô bờ. Bên cạnh các linh vật thường xuyên, bất biến được

tạo hình trang trí xen kẽ *Linh vật* khác như: *Đoi (Phúc), Ngựa, Cá chép, Gấu và Ó...*

2.1.2. Hình tượng trang trí Hoa lá và Cây trái

Hình tượng trang trí *Hoa lá, Cây trái* đôi khi lại được các nghệ nhân Bình Dương kết hợp với *Chim muông* để tạo thành hình tượng trang trí, đồ án trang trí cổ điển. Hình tượng trang trí *Hoa quả* như: *Quả Đào, Quả Lê, Quả Lựu, Quả Na, Quả Bầu...* là hình ảnh quen thuộc, đặc sản cây trái của vùng miền thường thấy nhất trong nghệ thuật tạo hình địa phương Bình Dương vì nghệ nhân đã linh hoạt diễn tả mong ước của họ về cuộc sống sung túc, nhiều may mắn ở vùng đất mới trên các công trình kiến trúc đình làng tại Bình Dương.

2.1.3. Hình tượng trang trí Lực lượng tự nhiên

Đối với nghệ thuật tạo hình truyền thống Việt, hình tượng trang trí *Lực lượng tự nhiên* đã phát triển rất cao, chúng đã duy trì nhịp đập của quá khứ để góp thêm sinh khí cho hiện tại và tương lai. Hình tượng trang trí *Lực lượng tự nhiên* là một trong những loại hoa văn tiêu biểu, cô đọng được sinh ra từ thực tế cuộc sống của mỗi dân tộc hoặc có thể là mỗi vùng dân cư hình thành cho mình một số hình tượng trang trí riêng, đó là đỉnh vàng son của bản sắc [16, tr.85]. Các hình tượng trang trí được trang trí hiện hữu thường xuyên trong tất cả đình làng Việt cũng như đình làng tại Bình Dương đó là: *Mặt Trời và Quả Bầu, Sóng, Bát bửu, Vân xoắn...*

2.1.4. Hình tượng trang trí Nhân vật trong truyền thuyết, tích truyện

Người Bình Dương xưa ít nhiều cũng chịu ảnh hưởng văn hóa của các tộc người như người Hoa, người Chăm, người Khmer... Vì khi cùng nhau sinh sống nơi vùng đất mới khai hoang sẽ nảy sinh giao

tiếp, trao đổi mua bán và giao lưu lễ hội dân gian. Do sự giao lưu, học hỏi kinh nghiệm lẫn nhau sẽ ảnh hưởng qua lại tư duy sáng tạo và nhu cầu thẩm mỹ trong sáng tác nghệ thuật. Chính vì vậy, mà nghệ nhân trang trí đình làng tại Bình Dương xưa đã thể hiện những truyền thuyết, tích truyện bằng những hình tượng trang trí học tập văn hóa mỹ thuật Trung Hoa như: *Bát Tiên, Bát Tiên quá hải, Tam Đa, Tây du ký, Nhật Thần và Nguyệt Thần...*

2.2. Nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương biểu hiện thông qua hình thức, ngôn ngữ điêu khắc

2.2.1. Điêu khắc tượng tròn

Vào khoảng thế kỷ XIX, các nghệ nhân Bình Dương đã học tập kinh nghiệm nên đã chuyển sang làm tượng tròn với chất liệu gốm men ngọc và kỹ thuật điêu khắc gốm cùng phương thức tạo hình giản lược. Nghệ nhân Bình Dương xưa đã đạt được chuẩn mực tác phẩm điêu khắc tượng tròn mang lại cho người xem những cảm xúc và sự thú vị về nghệ thuật thông qua ngôn ngữ tạo hình đặc trưng, cụ thể về hình khối, không gian và ánh sáng đồng thời tổng hòa được nhiều yếu tố tạo hình khác nhau để đạt bố cục chặt chẽ như: *Điêu khắc tượng Lân, Điêu khắc tượng Rồng, Điêu khắc tượng Chim Hạc - Quy (Rùa), Điêu khắc tượng Thần Bạch Mã...* và được bố trí ở những vị trí nhất định, quen thuộc trong tất cả các không gian nội đình làng tại Bình Dương.

2.2.2. Chạm lộng

Để biểu đạt được hình tượng trang trí nghệ thuật, người nghệ nhân Bình Dương phải NC và tìm ra phương thức tồn tại của hình tượng trang trí nghệ thuật thông qua ý đồ - hình tượng, thông qua phương thức tạo hình ước lệ hóa, phong cách mảng khối, các tác phẩm

bố cục cổ điển đối xứng trang trí ở đình làng tại Bình Dương. Các bao lam được chạm lõng kết hợp chạm nổi dù cao hay thấp đều phải diễn tả hình khối đầy đủ chiều sâu và không gian của chúng trong phạm vi không gian bẹt của các lớp trên nền. Các ô học chạm lõng vô hình trung làm tăng diện tích không gian nền và nâng cao khả năng bắt ánh sáng do kết hợp phản chiếu ánh sáng của ánh vàng, màu đỏ son son hay màu đen thẳm tạo độ sâu cho hình khối.

2.2.3. Chạm nổi (phù điêu)

2.2.3.1. Chạm nổi trang trí

Nghệ nhân Bình Dương vận dụng hình thức đắp nổi phù điêu với kỹ thuật làm mặt nghiêng để tả chiều sâu dày trên một lớp không gian mỏng bằng cách tả nửa mặt khuất bên trong của các chi tiết gây cảm giác tạo khối trên tác phẩm. Các phân lớp trước và sau phụ thuộc vào sự gần xa của các hình tượng trang trí trên tổng thể bố cục cổ điển đối xứng. Chạm nổi nhiều phân lớp khác nhau, tách biệt gợi cảm xúc chiều sâu cho hình khối theo quy tắc phối cảnh hoạ hình. Các chi tiết được giản lược và bố cục nhiều khoảng trống, tạo không gian ước lệ diễn tả sự rộng lớn, sâu thẳm. Ngoài ra, do tính năng của chất liệu bê tông cần phải chế tác các mảng hình lớn để tạo khả năng kết dính và độ bền cao. Vì vậy, nghệ nhân trang trí đình làng tại Bình Dương thường dùng hình thức này để tạo hình các bức tranh phù điêu đắp nổi cao hay thấp và tạo độ nhám xù xì kết hợp phối màu tương phản quen thuộc với các màu chủ đạo như: Đỏ, lục, lam, vàng, đen, trắng góp phần tạo sự phong phú về chất liệu cũng như hình thức trang trí.

2.2.4. Chạm khắc các đồ thờ

2.2.4.1. Chạm khắc khám thờ

Ở các đình làng tại Bình Dương, khám thờ cấu trúc như một am thờ được chạm trổ tinh tế bằng gỗ hoặc đôi khi không đủ kinh phí thì một số nghệ nhân tận dụng vách tường bê tông tại vị trí thờ, sau đó dùng màu vẽ rìa khám thờ và dán mỹ tự Thần được chạm nổi khối vào trung tâm. Các khám thờ gỗ được sơn son thếp vàng hình tượng trang trí, chạm lõng rìa khám thờ với các đồ án trang trí đối xứng qua hai bên trục dọc song song trục thần đạo. Tuy nhiên, nghệ nhân trang trí vẫn theo phong cách quen thuộc, bố cục vừa khít trong từng ô học hình vuông, hình chữ nhật đứng và ngang, chạm nổi kết hợp chạm lõng tạo hình nhiều phân lớp trước và sau dày mỏng khác nhau.

2.2.4.2. *Chạm khắc nhang án*

Hiện nay, các nhang án được trang trí còn lưu lại ở các đình làng tại Bình Dương với chất liệu như: Gỗ và đồng với nhiều hình thức chạm nổi, chạm lõng kết hợp thếp vàng hình tượng trang trí truyền thống quen thuộc và được bố cục vừa khít từng ô học, đối xứng qua trục thần đạo. Thường mặt trước chính diện các nhang án được đắp nổi cao hình tượng trang trí tạo phân lớp trước hình thành chiều sâu dày tạo không gian hình khối. Mặc dù không gian trên từng ô học rất ít nhưng nghệ nhân đã vận dụng tốt sự tương quan tỷ lệ không gian bằng cách đắp nổi càng gần càng nét càng xa càng mờ.

2.2.4.3. *Chạm khắc bát hương*

Các bát hương còn lưu giữ ở đình làng tại Bình Dương thường bằng chất liệu gốm, đồng hay gỗ được tạo dáng cách điệu khác nhau thường có dạng bốn chân quỳ hay là dáng của chiếc đỉnh hoặc là hình tròn với ba chân quỳ, bụng mở, miệng loe tạo khối cân đối. Bát hương được chạm khắc trang trí nhiều hình thức linh hoạt như: Có khối bụng tròn liên kết với ba chân quỳ tạo dáng đầu Sư tử, mỗi chân quỳ được

nghệ nhân điêu khắc bàn chân và ngón chân theo lối tả thật sinh động; thân có vẽ hình tượng trang trí *Long Phụng* theo lối vẽ nét, ký họa; bụng bát hương được chạm khắc đầu Rồng nhìn chính diện góp phần làm bớt đơn điệu cho nghệ thuật trang trí đồ thờ ở đình làng tại Bình Dương...

2.2.4.4. *Chạm nổi Lỗ bộ và chân giá treo trống*

Mỗi ngôi đình làng tại Bình Dương đều có hai bộ *Lỗ bộ* được trang trí trong chánh điện trước bàn thờ Thần với nội dung hình tượng trang trí tương đồng nhau. Cấu trúc của *Lỗ bộ* có một đỉnh dưới dạng hình mũi gián, được chạm nổi rất kĩ những hình tượng trang trí linh thiêng [15, tr.100]. *Lỗ bộ* được chạm khắc tám hình tượng trang trí tương ứng với tám điển tích và có ý nghĩa khác nhau. Hai bộ *Lỗ bộ* được trang trí đối xứng hai bên trục thần đạo là cách sắp xếp, bài trí quen thuộc của đồ án trang trí cổ điển. Ngoài ra, các vật thờ tự tại đình còn có thêm chân giá treo trống, kiệu, lộng, ghé thờ, phướn... được trang trí hình tượng *Rồng, Lân, Phụng, Hoa dây*... Hai đầu treo giá và chân bệ đỡ được chạm nổi phong cách tế kiêu hay mảng khối, tạo hình giản lược tùy vào điều kiện kinh phí trang trí tại đình nơi đó.

2.3. Nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương biểu hiện bằng ngôn ngữ hội họa

Hội họa ở các đình làng tại Bình Dương là nghệ thuật trang trí vẽ màu tranh phong cảnh trên các công trình phụ tại đình như: Nhà Võ ca, bức bình phong, mặt trước nhang án... Giai đoạn này, nghệ nhân Bình Dương đã biết vận dụng luật phối cảnh họa hình của người phương Tây vào sáng tác tranh trang trí. Nghệ nhân diễn tả các chiều hướng khác nhau của mảng, hình tượng trang trí như: *Con đường, Dòng sông, Suối, Núi đồi, Đường chân trời*... theo lối quy tụ, gần lớn

xa nhỏ, tạo chiều sâu và không gian của tranh. Mặc dù bút pháp tạo hình giai đoạn này khá đơn giản, giá trị nghệ thuật không cao nhưng cho chúng ta thấy được nét riêng trong phong cách trang trí đình làng tại Bình Dương.

Tiểu kết

Cái đẹp trong nghệ thuật chạm khắc gỗ dân gian ở đình làng tại Bình Dương đã đạt đến hình tượng trang trí lý tưởng thẩm mỹ, mang tính nhân văn cao thông qua tính chân thực của cuộc sống thể hiện trong nghệ thuật. Màu sắc trang trí ở tất cả các đình làng tại Bình Dương đa phần là màu sắc tươi sáng nhưng trầm ấm kết hợp sơn son thếp vàng, tạo hình phóng khoáng, giản lược hình tượng trang trí *Tứ linh* xen kẽ với *Chim muông* và *Hoa quả* quen thuộc của địa phương, bố cục cổ điển đối xứng với hình thức chạm lõng đặc trưng, góp phần làm tăng giá trị nghệ thuật, văn hóa, lịch sử của đình làng địa phương.

Chương 3

SỰ TƯƠNG ĐỒNG, KHÁC BIỆT, ĐẶC TRƯNG VÀ PHÁT HUY GIÁ TRỊ NGHỆ THUẬT TRANG TRÍ ĐÌNH TẠI BÌNH DƯƠNG

3.1. Sự tương đồng và khác biệt của nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương với đình làng Việt trong bối cảnh Bắc Bộ và Nam Bộ

3.1.1. Sự tương đồng

3.1.1.1. Sự tương đồng về hình tượng trang trí nghệ thuật

Đình làng tại Nam Bộ và Bình Dương mang giá trị truyền thống Việt, hàm chứa văn hóa dân gian thông qua các hình tượng trang trí như: *Linh vật*, *Hoa lá*, *Chim muông*, *Truyền thuyết* và *Tích truyện*, *Hình tượng phát sáng*... Tuy nhiên, có sự khác biệt trong hình tượng

trang trí ở đình làng tại Bình Dương thông qua hình tượng trang trí đặc thù địa phương mang ý nghĩa dân gian như sự hồi sinh nơi vùng đất mới, mong ước được đủ đầy, hạnh phúc, nhiều con và sung túc như: *Hoa Hồng, Dơi, Quả Đào, Quả Na, Quả Lựu, Chùm Nho, Trái Bầu...*

3.1.1.2 Sự tương đồng về bố cục

Bố cục cổ điển đối xứng là hình thức đặc trưng sắp xếp các yếu tố tạo hình mang tính trang nghiêm nơi thờ tự nhưng có sự khác biệt trong cách bố trí sắp xếp các hình tượng trang trí có bố cục cổ điển ở đình làng tại Bình Dương là hình tượng trang trí *Rồng* được giản lược xen kẽ với *Hoa quả, Chim muông* và những *Linh vật khác*.

3.1.1.3 Sự tương đồng về quy tắc trang trí

Có thể hình thức trang trí ở đình làng tại Bình Dương và Nam Bộ không phong phú như đình làng tại Bắc Bộ nhưng sự khác biệt đó phụ thuộc vào chất liệu, hình tượng trang trí và quan niệm sáng tác. Với lối trang trí sắp xếp các yếu tố tạo hình theo quy tắc đối xứng, lặp lại và xen kẽ là những dạng hình thức thường thấy nhất trong các đồ án trang trí truyền thống bởi tính đăng đối, tạo sự trang nghiêm nơi chốn linh thiêng và sự lặp lại, xen kẽ tạo tính liên tục, vĩnh hằng mang ý nghĩa quy tụ sinh khí.

3.1.2 Sự khác biệt

3.1.2.1 Sự khác biệt về hình thức chạm khắc

Chính vì chất liệu xây dựng đình làng tại Bình Dương phong phú nên đã hình thành nhiều hình thức trang trí, mạnh dạn thể hiện phong cách chạm lõng mảng khối một hay hai phân lớp hoặc kết hợp hình thức chạm nổi cao làm điểm nhấn trên bao lam. Đồng thời, vận dụng kỹ thuật đắp nổi trên chất liệu bê tông vừa phát huy kỹ thuật chạm khắc truyền thống Việt vừa thể hiện phong cách chạm nổi của địa

phương vô hình trung làm phong phú thêm hình thức thể hiện và tăng giá trị nghệ thuật trang trí ở đình làng tại Bình Dương.

3.1.2.2 Sự khác biệt về màu sắc trang trí

Đình làng tại Nam Bộ và Bình Dương vẫn giữ được lối kiến trúc gỗ truyền thống, trầm ấm nhưng màu sắc tươi sáng hơn đình làng tại Bắc Bộ vì thường xuyên vận dụng sơn son thếp vàng và phủ sơn bóng hay màu nâu trên các bao lam, cột gỗ. Sự khác biệt do cách phối màu tươi sáng, tương phản nhưng trầm ấm trên các bức phù điêu đắp nổi bê tông và màu men ngọc của các tượng tròn *Linh vật* trang trí.

3.2. Đặc trưng nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương

3.2.1. Tạo hình trang trí mang tính truyền thống dân gian

Hình tượng trang trí đình làng tại Bình Dương và ý nghĩa biểu tượng của chúng gần gũi với thiên nhiên và người nông dân làm bật lên những giá trị đích thực của văn hóa nghệ thuật Việt tiềm ẩn sự mộc mạc dân gian, bình dị của người dân lao động. Điềm son của nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương mang tính chất truyền thống và biểu hiện tương đồng về hình tượng trang trí, tạo hình vừa thể hiện ước lệ hóa vừa dân gian, mộc mạc của Hoa lá, Cây trái địa phương ngự trị ở đình làng tại Bình Dương.

3.2.2. Nghệ thuật trang trí có sự giao thoa, tiếp biến Văn hóa Trung Hoa

Một số địa phương thuộc khu vực Nam Bộ như: Bình Dương, Đồng Nai và Thành phố Hồ Chí Minh thông qua hình tượng trang trí tại đình cho thấy các khu vực có sự giao thoa văn hóa với dân tộc Hoa trong quá trình cộng cư. Người dân địa phương giao lưu và tiếp biến nền văn hóa Trung Hoa, hình thành ý niệm sáng tạo, sau đó cách điệu

hóa hình tượng trang trí phù hợp với quan niệm và gần gũi với nhân dân lao động địa phương trở thành hình tượng trang trí dị biệt mà đình làng tại Bình Dương và đình làng tại Nam Bộ đã thể hiện rất phong phú nhưng đình làng tại Bắc Bộ ít xuất hiện.

3.2.3. Phong cách chạm lõng tạo hình mảng khối

Nghệ nhân Bình Dương đã thể hiện hình thức chạm lõng thông qua quá trình chạm khắc bao lam của bàn ghế, khám thờ, rìan nhang án tại các đình làng. Các bao lam được chạm lõng kết hợp chạm nổi nhiều phân lớp tách biệt nhau diễn tả hình khối đầy đủ chiều sâu và không gian trong phạm vi không gian bẹt của các lớp trên nền. Hình thức chạm lõng kết hợp kỹ thuật “chạm nông”, bố cục đối xứng, phóng khoáng không dày đặc, vạch khắc nhẹ là đường nét chạm uốn lượn tạo hình mảng, hình tượng trang trí gần gũi với cuộc sống và thiên nhiên là nét đặc trưng của kỹ thuật chạm khắc ở các đình làng tại Bình Dương.

3.2.4. Bố cục trang trí đối xứng với hình tượng trang trí Hoa quả, Chim muông, Phong cảnh thiên nhiên

Sự tiếp biến với nghệ thuật tạo hình trang trí truyền thống Việt và phong cách tạo hình đặc thù địa phương của đình làng tại Bình Dương thông qua sự sáng tạo của nghệ nhân và mạnh dạn phá vỡ hình thức trang trí đối xứng với hình tượng trang trí *Tứ linh* truyền thống, thay vào đó là *Tứ linh* xen kẽ hình tượng trang trí phong phú của địa phương Bình Dương như: *Cây trái*, *Hoa quả*, *Chim muông* được thiên nhiên ban tặng cho vùng đất mới, nhiều hoa thơm, cây trái quanh năm, rất xứng đáng được chúng ta trân quý và giữ gìn phát huy.

3.2.5 Màu sắc trang trí tươi sáng nhưng vẫn giữ phong cách trầm ấm mộc mạc của kiến trúc gỗ cổ truyền

Nghệ nhân trang trí đình làng tại Bình Dương thường vận dụng kỹ thuật phủ sơn bóng, sơn son, thếp vàng vào trang trí các đồ án đồng thời dùng màu sắc trang trí phù hợp với quan niệm tâm lý và thẩm mỹ dân gian với ba màu như: Màu đỏ, màu đen và màu vàng. Ngoài những màu sắc trang trí của kỹ thuật chạm khắc truyền thống trên, nghệ nhân còn chú trọng trang trí vẽ tranh hội họa với các màu như xanh lam, xanh lục, màu đỏ, màu vàng làm điểm nhấn và viền đen các hình tượng trang trí quen thuộc như cách thể hiện tranh khắc gỗ dân gian. Nhìn chung, màu sắc trang trí ở không gian nội đình làng tại Bình Dương mặc dù tươi sáng nhưng âm áp và mộc mạc của kiến trúc gỗ truyền thống Việt.

3.3. Vai trò của đình làng tại Bình Dương và phát huy giá trị nghệ thuật trong quá trình bảo tồn giai đoạn hội nhập hiện nay

3.3.1. Vai trò của đình làng tại Bình Dương trong giai đoạn hội nhập hiện nay

Di tích đình làng lịch sử - văn hoá là kết tinh của lao động sáng tạo văn hóa nghệ thuật mà ông cha ta đã dày công tạo dựng. Do đó, bảo tồn và phát huy các giá trị văn hóa là việc làm quan trọng và rất cần thiết trong công cuộc đổi mới, phát triển và hội nhập, là một bước ngoặt trong sự nghiệp phát triển đất nước và góp phần phát triển kinh tế xã hội.

3.3.2. Phát huy giá trị nghệ thuật trong quá trình bảo tồn giai đoạn hội nhập hiện nay

3.3.2.1. Giá trị nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương

Cái đẹp trong nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương biểu hiện qua các hình thái thông tin phong phú làm nổi bật những đặc tính giá trị nghệ thuật trang trí truyền thống địa phương mang tính dân

tộc và bản địa như sau: Tính ước lệ thông qua nguyên tắc điển hình hóa nghệ thuật của PP sáng tác huyền thoại - dân gian. Tính đời thường hiện hữu trong mọi mặt của cuộc sống. Tính kế thừa thông qua sự linh động trong cách tạo hình của nghệ nhân. Tính cộng đồng vì bản chất nhân văn sâu sắc lan rộng khắp toàn xã hội, địa phương và khu vực. Tính giao thoa và hàm chứa sâu sắc giá trị văn hóa trong nhiều hình thức tôn giáo khác nhau tại địa phương Bình Dương.

3.3.2.2. Bảo tồn giá trị nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương trong giai đoạn hội nhập hiện nay

Bảo tồn giá trị nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương cần có những giải pháp thiết thực, triển khai đồng bộ, hiệu quả đồng thời cần lưu ý một vài luận điểm khi bảo tồn như: Giữ giữ yếu tố nguyên gốc. Người thợ tu sửa đình phải có tay nghề cao và kiến thức về mỹ thuật trang trí truyền thống tại Nam Bộ. Chống mối mọt nên áp dụng kỹ thuật bóc tách vỏ bọc ngoài thân cây. Cần được sao chép và đập bản lưu đối với di sản văn hóa Hán Nôm. Phát huy giá trị nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương trong giai đoạn hội nhập hiện nay vào một số lĩnh vực như sau: Thiết kế kiến trúc hiện đại, thiết kế nhân vật lịch sử, truyền thuyết, tích truyện về đồ họa 3D, thiết kế bộ thương hiệu sản phẩm truyền thống, sáng tác những tác phẩm tranh hoành tráng, phát triển du lịch văn hoá lịch sử, hoạt động đào tạo mỹ thuật gắn với trải nghiệm và điền dã kết hợp thực tế sản xuất chuyên môn.

Tiểu kết

Nhận diện nghệ thuật trang trí đình làng tại Bình Dương biểu hiện thông qua một số đặc trưng sau: Hình tượng trang trí *Tứ linh* giản

lược xen kẽ *Hoa quả* và *Chim muông* đồng thời có sự giao thoa tiếp biến với hình tượng trang trí trong văn hoá Trung Hoa. Chất liệu tạo hình phong phú như gỗ, bê tông, đồng, gốm hay vẽ màu hội hoạ. Hình thức chạm lõng một phân lớp hoặc hai phân lớp phong cách mảng khối. Bố cục cổ điển đối xứng. Màu sắc tươi sáng như vẫn giữ được sự trầm ấm của kiến trúc gỗ và chú trọng sơn son thếp vàng.

Trong giai đoạn hội nhập hiện nay, quá trình tu bổ và phục hồi di tích đình làng tại Bình Dương cần có những giải pháp về việc gìn giữ tính nguyên gốc của toàn bộ các yếu tố vật thể và phi vật thể là cần thiết để cho thế hệ mai sau học tập, kế thừa, lan tỏa hình thức biểu hiện nghệ thuật trang trí truyền thống tại địa phương.

KẾT LUẬN

Nghệ thuật trang trí truyền thống tại Bình Dương được phân tích và đánh giá dưới góc độ NC nghệ thuật trang trí đình làng tiêu biểu tại Bình Dương được biểu hiện thông qua những đặc trưng về hình tượng trang trí, hình thức và ngôn ngữ biểu hiện. Việc định hình phong cách nghệ thuật trang trí truyền thống của địa phương đối sánh với khu vực trong và ngoài nước nhằm mục đích nâng cao giá trị nghệ thuật và phát huy giá trị nghệ thuật ấy. Từ đó, góp phần bảo tồn giá trị văn hoá truyền thống, di tích lịch sử và phát triển kinh tế giai đoạn hội nhập là vấn đề cấp thiết. Việc phát huy được triển khai vận dụng trong một số lĩnh vực thiết kế và kiến trúc hiện đại như: Xây dựng nhà hát, nhà nghỉ mát, dinh thự, khu nghỉ dưỡng, nhà hàng, quán cafe... tái hiện kết cấu kiến trúc đình vào công trình hiện đại hoặc làm ý tưởng thiết kế kiến trúc lồng ghép yếu tố truyền thống. Vận dụng vào tìm ý tưởng cho một số thiết kế đồ họa quảng cáo, cách điệu nhân vật game và truyện tranh, trang trí ứng dụng, sáng tác tranh hoành tráng.../.

**DANH MỤC CÁC CÔNG TRÌNH KHOA HỌC ĐÃ CÔNG BỐ
LIÊN QUAN ĐẾN ĐỀ TÀI LUẬN ÁN**

1. Nguyễn Thị Ngọc Điệp (2017), *Mỹ thuật trang trí truyền thống đình Phú Long - Bình Dương*, Tạp chí Xưa và Nay, số 483, tháng 5 năm 2017, tr. 57 - 59.

2. Nguyễn Thị Ngọc Điệp (2021), *Đặc trưng về kỹ thuật chạm khắc trang trí truyền thống ở đình làng tại Bình Dương*, Hội thảo Mỹ thuật Đông Nam Bộ - Hội nhập và Phát triển, ISBN: 978-604-79-2760-9, tháng 04 năm 2021, tr. 68 - 77, Nxb Tài Chính, Hà Nội.

3. Nguyen Thi Ngoc Diep (2021), *Decorative arts on relics in antique temples in Binh Duong*, 1st International Conference on Engineering, Social- Sciences, And Humanities (IC-ESSU), ISBN: 978-93-90214-24-2, 27-28 tháng 6 năm 2021, page. 17, online.

4. Nguyễn Thị Ngọc Điệp (2022), *Bảo tồn và phát huy nghệ thuật trang trí truyền thống tỉnh Bình Dương thông qua đào tạo Mỹ thuật trong bối cảnh hội nhập Quốc tế*, Hội thảo Đào tạo Văn hoá nghệ thuật trong bối cảnh hội nhập quốc tế và phụ hồi sau đại dịch, ISBN: 978-604-372-150-8, tháng 05 năm 2022, tr. 112 - 126, Nxb Văn học, Hà Nội.